

Research Article

A collection survey of cultural and traditional events In Chiang Mai

Athitaya Piwkhum^{*} and Nisarut Singburan

Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University, Mueang District, Chiang Mai 50300, Thailand

Abstract

Objectives of the research article entitled “A collection survey of cultural and traditional events In Chiang Mai” were to study the 12-month cultural and cultural performances in Chiang Mai area. Researchers learning with academic documents and field data collection which is using tools: interviews, inquiries and observations from local scholars in each district in Chiang Mai province. The results then were combined and analyzed according to the objective.

The results found that the collection survey of art, cultural and traditional events in 25 districts of Chiang Mai could be divided into 12 months according to the Thai calendar format with the following events: January divided into 6 events February divided into 7 events March divided into 5 events April divided into 12 events May divided into 10 events June divided into 11 events July divided into 3 events August divided into 1 event September divided into 1 event October divided into 8 events November divided into 6 events and December divided into 3 events, so there are 73 events in total, which can be divided into 2 types: 1) events that have local beliefs and were passed down. 2) Events with religious beliefs. A ritual form for a Buddhist worshipping and sacred objects according to beliefs.

Keywords: Event, Chiang Mai province, Art and culture, Event pattern

*

Corresponding authors:

Athitaya Piwkhum E-mail: athitaya_piw@cmru.ac.th

Received: 21 September 2020,

Revised: 14 December 2020,

Accepted: 16 December 2020

บทความวิจัย

การสำรวจและรวบรวมกิจกรรมเชิงศิลปวัฒนธรรมและประเพณีในจังหวัดเชียงใหม่

อาทิตยา ผิวขำ* และ รัตน์ สิงห์บุราณ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50300

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “การสำรวจและรวบรวมกิจกรรมเชิงศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ในจังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการแสดงศิลปวัฒนธรรมทั้ง 12 เดือนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ และการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้เครื่องมือ ทั้งการสัมภาษณ์ การสอบถาม การสังเกต จากปราชญ์ชาวบ้านในแต่ละอำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ แล้วนำผลที่ได้มารวบรวมและทำการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัยพบว่า ศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ 25 อำเภอ แบ่งได้เป็นจำนวน 12 เดือน ตามรูปแบบปฏิทินไทย โดยกิจกรรมได้ดังนี้ เดือนมกราคม แบ่งออกเป็น 6 กิจกรรม เดือนกุมภาพันธ์ แบ่งออกเป็น 7 กิจกรรม เดือนมีนาคม แบ่งออกเป็น 5 กิจกรรม เดือนเมษายน แบ่งออกเป็น 12 กิจกรรม เดือนพฤษภาคม แบ่งออกเป็น 10 กิจกรรม เดือนมิถุนายน แบ่งออกเป็น 11 กิจกรรม เดือนกรกฎาคม แบ่งออกเป็น 3 กิจกรรม เดือนสิงหาคม แบ่งออกเป็น 1 กิจกรรม เดือนกันยายน แบ่งออกเป็น 1 กิจกรรม เดือนตุลาคมแบ่งออกเป็น 8 กิจกรรม เดือนพฤศจิกายน แบ่งออกเป็น 6 กิจกรรม และเดือนธันวาคม แบ่งออกเป็น 3 กิจกรรม รวบรวมได้เป็น 73 กิจกรรม โดยรูปแบบสามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบกิจกรรมที่มีความเชื่อตามประเพณีท้องถิ่นมีการสืบปฏิบัติกันมา 2) รูปแบบกิจกรรมที่มีความเชื่อทางศาสนา โดยรูปแบบพิธีการเพื่อเป็นพุทธบูชาในการสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อ

คำสำคัญ: กิจกรรม, จังหวัดเชียงใหม่, ศิลปวัฒนธรรม, รูปแบบกิจกรรม

* ผู้แต่งหลัก:

อาทิตยา ผิวขำ อีเมล: athitaya_piwa@cmru.ac.th

วันที่รับบทความ: 14 ตุลาคม 2563,

วันที่แก้ไขบทความ: 14 ธันวาคม 2563,

วันที่ตอบรับบทความ: 16 ธันวาคม 2563

บทนำ

เชียงใหม่เป็นจังหวัดหนึ่งของไทย ตั้งอยู่ทางภาคเหนือของประเทศครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 20,107 กิโลเมตร ซึ่งมีขนาดเป็นอันดับ 2 ของประเทศ มีประชากร 1,735,762 คน มากเป็นอันดับ 5 ของประเทศไทยในจำนวนนี้เป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและชานเมือง 960,906 (Chiangmai Cultural Office, 2015) โดยจังหวัดเชียงใหม่ทางทิศเหนือติดต่อกับรัฐฉาน ของเมียนมา จังหวัดเชียงใหม่แบ่งการปกครองออกเป็น 25 อำเภอ โดยมีอำเภอเมืองเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางของจังหวัดเชียงใหม่ขึ้นชื่อว่าเป็นเมืองที่มีประเพณีและวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่น

วัฒนธรรมของไทยเป็นมรดกตกทอดอันทรงคุณค่าที่บรรพบุรุษได้สั่งสมความรู้และถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น นับเป็นสิ่ง ที่มีคุณค่า คงไว้ซึ่งความภาคภูมิใจและอนุรักษ์ไว้ให้ยั่งยืน (Department of Culture Promotion, 2016) ซึ่งวัฒนธรรมในประเทศไทยมีการผสมผสานทางภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผสมผสานมีความหลากหลาย และวัฒนธรรมดังกล่าวนี้บ่งว่าอยู่ในกลุ่มของสังคมศาสตร์ เพราะเป็นศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับงานด้านศิลปะอยู่จำนวนมาก โดยรูปแบบศิลปวัฒนธรรมของประเทศไทยสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ได้ คือ วัฒนธรรมในเชิงรูปธรรม อาทิเช่น ด้านงานศิลปะด้านวัตถุและวัฒนธรรมเชิงนามธรรม หรือรูปแบบที่มีลักษณะไม่ใช้ในด้านวัตถุ อาทิเช่น ด้านพิธีกรรม การละเล่น ค่านิยม รวมถึงขนบธรรมเนียมประเพณี และประเพณีท้องถิ่น (Soonpongtri, 2013) ศิลปวัฒนธรรมทางด้านศิลปะการแสดงที่นำเสนอหรือแสดงออกในรูปแบบการดำเนินกิจกรรมถือเป็นหนึ่งด้านวัฒนธรรมของประเทศไทย ที่มีเอกลักษณ์ที่มีความเป็นรูปแบบเฉพาะตัว โดยบางกิจกรรมมีการแสดงออกทางลีลา

ท่าทางซึ่งมีรูปแบบการแสดงที่เกี่ยวข้องกับ การร่ายรำ การละคร โขน รวมถึงศิลปะการแสดงที่รวมถึงการบรรเลงดนตรี (Saithongkum, 2018) รวมถึงมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวเองที่เป็นเช่นนี้สืบเนื่องมาจากการที่เมืองเชียงใหม่ มีประวัติศาสตร์ยาวนาน และเคยเป็นราชธานี และศูนย์กลางความเจริญรุ่งเรืองในทุกด้านของอาณาจักรล้านนา จึงทำให้มีการรับเอาวัฒนธรรมจากต่างถิ่นมาผสมผสาน หล่อหลอมวัฒนธรรม ซึ่งมาใหม่เป็นวัฒนธรรมอันมีเอกลักษณ์เฉพาะตน จังหวัดเชียงใหม่มีอายุกว่า 700 ปีมาแล้ว และยังคงมีประเพณีและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง เมืองเชียงใหม่มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน เชียงใหม่ได้สั่งสมวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษอย่างต่อเนื่อง โดยส่วนใหญ่มีความผูกพันกับพุทธศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมสังเกตได้จากก่อสร้างวัดอาราม โบสถ์ วิหารต่าง ๆ ซึ่งมีอิทธิพลจากละโว้ พม่า ไทย ใหญ่ผสมกลมกลืนกันจนเป็นรูปแบบพิเศษของล้านนา

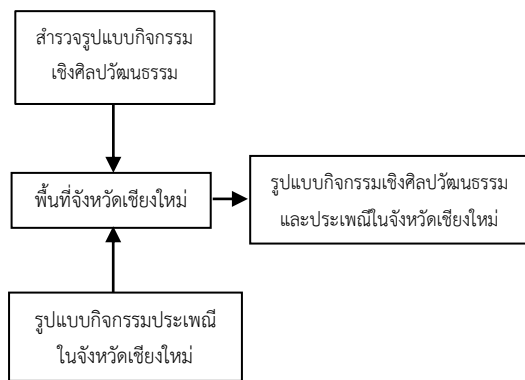
จากข้อมูลดังกล่าวมาแล้วนั้นจะเห็นได้ว่าจังหวัดเชียงใหม่ เป็นเมืองซึ่งประกอบไปด้วยประเพณีและศิลปวัฒนธรรมอันดีงามซึ่งควรแก่การศึกษาค้นคว้าเพื่ออนุรักษ์สิ่งที่บรรพบุรุษของเราได้สั่งสมมา สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น แต่ด้วยเหตุของวันเวลาที่ผ่านไปอาจทำให้ประเพณีและศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่เกิดการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่นักวิจัยต้องการทราบถึงการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือเกิดสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นในแต่ละชุมชน และยังมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 5 ว่าด้วยการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เชิดชูและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และสอดคล้องกับนโยบายวิจัยชาติในยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 3 ว่าด้วยเรื่องส่งเสริมกลไกและกิจกรรมการนำกระบวนการวิจัย ผลงานวิจัยองค์ความรู้

นวัตกรรม เทคโนโลยี และส่งเสริมการประชาสัมพันธ์เชิงรุกเพื่อใช้นวัตกรรมสื่อสาร จากงานวิจัยไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษารูปแบบการแสดงศิลปวัฒนธรรมทั้ง 12 เดือนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

กรอบแนวคิดวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดวิจัย

วิธีการศึกษา

วิธีดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสำรวจและรวบรวมกิจกรรมเชิงศิลปวัฒนธรรมและประเพณีในจังหวัดเชียงใหม่” มีวิธีการศึกษาตามลำดับดังต่อไปนี้

1.1 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย

1) แบบสำรวจ โดยแบ่งข้อมูลเป็น 2 กลุ่มคือ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป 2 ข้อมูลในการดำเนินการจัดกิจกรรม

2) การสัมภาษณ์ ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมเชิงศิลปวัฒนธรรมและผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนนั้น ๆ

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ข้อมูลจากเอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของพื้นที่ในจังหวัดเชียงใหม่

2) การจดบันทึก จากการสัมภาษณ์ สังเกตผู้เชี่ยวชาญ และปราชญ์ชาวบ้าน ด้านการจัดกิจกรรมเชิงศิลปวัฒนธรรมและผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนนั้น ๆ

3) เก็บข้อมูลภาคสนาม

2.3 การจัดการกระทำกับข้อมูล

ตรวจสอบความถูกต้อง นำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่แยกตามเดือนปฏิทินให้ชัดเจน หากเกิดพบข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์จะจัดเก็บข้อมูลเพิ่มเติมตามความเหมาะสม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยพิจารณาจากหน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านศิลปวัฒนธรรม ตามรูปแบบปฏิทินการท่องเที่ยวโดยผู้ให้ข้อมูล คือหน่วยงานราชการ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่รวมถึงนักวิชาการ และผู้ดำเนินการจัดโครงการและกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมตามรูปแบบปฏิทิน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์นั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1) ผู้วิจัยติดต่อประสานกับหน่วยราชการ ขออนุญาตผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และรูปแบบงานวิจัย พร้อมทั้งขอความร่วมมือในการลงมือปฏิบัติการและเก็บข้อมูลจำนวน 25 อำเภอ

2) เก็บข้อมูลด้านรูปแบบของศิลปวัฒนธรรม ทั้ง 12 เดือนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม ทำการเก็บข้อมูลตามแบบแผนที่ผู้วิจัยได้วางไว้ และเก็บข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

3) ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูลตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 วิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัยโดยแยกวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

3.2 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ใช้วิธีตรวจสอบแบบสามเส้า โดยนำข้อมูลที่ได้มาให้ผู้รู้และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้ง เพื่อให้ถูกต้องตามความเป็นจริง

3.3 การนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพ ประมวลผลให้ตามความมุ่งหมายของการวิจัย และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

การแสดงศิลปวัฒนธรรมทั้ง 12 เดือนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ มีดังต่อไปนี้

เดือนมกราคม

1. เทศกาลตรุษจีนไชน่าทาวน์ ถนนช่วงเมรุ (ตรอกเหล่าโจ้ว) อำเภอเมือง
2. ประเพณีกินวอ หมู่บ้านชนเผ่าลาหู่ อำเภอแม่ฮาด
3. ประเพณีตานข้าวใหม่ อำเภอเชียงดาว
4. ประเพณีปีใหม่ม้ง บ้านหนองหอยใหม่ อำเภอแมริม
5. เทศกาลร่มบ่อสร้าง บ้านบ่อสร้าง อำเภอสันกำแพง

6. ประเพณีบุญปอยเข้าสังข์ อำเภอดอยเต่า

เดือนกุมภาพันธ์

1. มหกรรมไม้ดอกไม้ประดับสวนสาธารณะหนองบวกหาด อำเภอเมือง
2. ประเพณีผูกข้อมือ บ้านเมืองงาม ตำบลท่าตอน อำเภอแม่ฮาด
3. ประเพณียกย่องครูหมอโตย วัดใหม่หมอกจ๋าม อำเภอแม่ฮาด
4. ประเพณีกินวอ บ้านห้วยไคร้ใหม่ อำเภอเวียงแหง
5. ประเพณีของดีอำเภอแม่วาง เทศบาลตำบลแม่วาง อำเภอแม่วาง
6. มหกรรมผ้าตีนจก และผลิตภัณฑ์ชนเผ่าบริเวณที่ว่าการอำเภอ อำเภอแม่แจ่ม
7. ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุดอยเกิ้ง วัดพระธาตุดอยเกิ้ง อำเภอดอยเต่า

เดือนมีนาคม

1. พิธีประเพณีหกเป็ง วัดถ้ำตับเต่า อำเภอไชยปราการ
2. ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุแสนไห วัดพระธาตุแสนไห อำเภอเวียงแหง
3. ประเพณีเตียวขึ้นดอยและสงฆ์น้ำพระพุทธรูป สี่รอย วัดพระพุทธรูปสี่รอย อำเภอแมริม
4. ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุศรีอานกลาง วัดอานกลาง อำเภอแม่ฮาด ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุเจดีย์น้อย วัดพระธาตุเจดีย์น้อย ตำบลฮอดอำเภอฮอด
5. ประเพณีสงฆ์น้ำพระพุทธรูปแก้วข้าว วัดพระพุทธรูปแก้วข้าว อำเภอฮอด

เดือนเมษายน

1. ประเพณีปีใหม่เมือง อำเภอเมือง
2. พิธีสักการะกู่เจ้านายฝ่ายเหนือ วัดสวนดอก อำเภอเมือง
3. ประเพณีสงกรานต์บ้านท่าตอน บริเวณริมน้ำตก บ้านท่าตอน อำเภอแม่ฮาด
4. ประเพณีสงกรานต์ วัดพระธาตุแสนไห อำเภอเวียงแหง
5. ปอยทางน้ำ วัดเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง
6. ประเพณีบวชลูกแก้ว (ปอยสา่งลอง) วัดท่าตอนพระอารามหลวง อำเภอแม่ฮาด
7. ประเพณีบั้งไฟบ้านแม่สาบ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง
8. ประเพณีแห่ไม้ค้ำโพธิ์ อำเภอสะเมิง
9. ประเพณีปอยสา่งลอง วัดกู่मानมงคลชัย อำเภอต๋อยสะแก
10. ประเพณีปีใหม่เมืองใต้ฮ่อมเก้ายาง ถนนเชียงใหม่-ลำพูน อำเภอสารภี
11. ประเพณีกินขนมปาด บ้านปงเหนือ ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง
12. ประเพณีแห่ไม้ค้ำโพธิ์ วัดพระธาตุศรีจอมทอง อำเภอจอมทอง

เดือนพฤษภาคม

1. ประเพณีเดินขึ้นดอยสุเทพ อำเภอเมือง
2. ประเพณีบูชาเสาอินทขิล วัดเจดีย์หลวง อำเภอเมือง
3. ประเพณีสงกรานต์พระปู้แช่
4. ปอยเหลินหก วัดเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง
5. ประเพณีใส่ขันดอกเสาอินทขิล เมืองแกนลาน พระเจ้าสามฝั่งแกน อำเภอแม่แตง

6. ประเพณีการถวายนมสดต้นศรีมหาโพธิ์ วัดพระธาตุดอยสะแก อำเภอต๋อยสะแก
7. ประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุดอยผาตั้ง วัดพระธาตุดอยผาตั้ง อำเภอแม่ฮอน
8. พิธีบวชป่าสืบชะตาแม่น้ำแม่ลาย ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ฮอน
9. ประเพณีสงกรานต์พระนอนพุทธไสยาสน์ วัดพระนอนหนองผึ่ง อำเภอสารภี
10. งานประเพณีสงกรานต์พระธาตุ วัดพระธาตุดอยน้อย ตำบลดอยหล่อ

เดือนมิถุนายน

1. ประเพณีทำบุญเมืองเชียงใหม่ อำเภอเมือง
2. พิธีเลี้ยงดงปู่สะย่าสะ เชียงชายป่าดอยคำ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง
3. พิธีกรรมพื้อนบวงสรวงบรรพทิศตรีย อารักษ์หลวงเมืองเชียงใหม่ หอประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่ อำเภอเมือง
4. ประเพณีบูชาบรรพทิศตรีย ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง แจ่งศรีภูมิ อำเภอเมือง
5. งานไหว้ครูบ้านเจ้าพ่อหมอนหลักเมืองบ้านป่าห้า ถนนสุขเกษม อำเภอเมือง
6. งานประเพณีแห่พระเจ้าเข้าเมือง วัดพระเจ้าล้านทอง อำเภอพร้าว
7. ประเพณีสงกรานต์พระธาตุดอยนก บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง
8. ประเพณีเลี้ยงผีปู่ย่า อำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่
9. ประเพณีสงกรานต์พระบรมธาตุและกู่อัฐิ ครุบาเจ้าอินทจักรรักษา วัดน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง

10. ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุศรีจอมทอง
วัดพระธาตุศรีจอมทอง อำเภอจอมทอง

11. ประเพณีสงฆ์น้ำพระเจ้าแสนทองวัดแสนทอง
อำเภอมก๋อย

เดือนกรกฎาคม

1. ปอยเข้าหว่า (เข้าพรรษา) วัดเป็ยงหลวง
อำเภอเวียงแหง

2. ขบวนแห่เทียนพรรษาบนหลังช้าง บ้านแม่
ตะมาน ตำบลกี้ดช้าง อำเภอแม่แตง

3. ประเพณีสู้ขวัญควาย บ้านแม่ชนิดเหนือ
ตำบลบ้านปาง อำเภอหางดง

เดือนสิงหาคม

1. ประเพณีไล่ชิงช้า หมู่บ้านอาข่าห้วยศาลา
อำเภอแม่เอย

เดือนกันยายน

1. ประเพณีลอยพระอุทิศบริเวณริมน้ำกก
บ้านท่าตอน อำเภอแม่เอย

เดือนตุลาคม

1. ประเพณีตักบาตรวันเทโวโรหณะ
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อำเภอเมือง

2. ประเพณีลอยปอยเทียน วัดใหม่หมอกจ๋าม
อำเภอแม่เอย

3. ประเพณีตานสลากแบบล้านนาโบราณ
วัดป่าไม้แดง อำเภอไชยปราการ

4. ปอยออกหว่า หลู่จองแข่งต่างปู่วัดเป็ยงหลวง
อำเภอเวียงแหง

5. ปอยสลาก ปอยเตน วัดเป็ยงหลวง
อำเภอเวียงแหง

6. ประเพณีทอดกฐินวัดบ้านเด่น วัดบ้านเด่น
สะหลีศรีเมืองแกน อำเภอแม่แตง

7. ประเพณีสลากภัต รุดงคสถานล้านนา
อำเภอสันทราย

8. งานมหรกรรมของดีดอยหล่อ ทางเข้าสู่ศูนย์
ราชการ อำเภอดอยหล่อ

เดือนพฤศจิกายน

1. ประเพณียี่เป็งและลอยกระทง ช่วงประตู่
ท่าแพ อำเภอเมือง

2. งานแ่อ้วเอือน เยือนพญา พิพิธภัณฑ์เรือน
โบราณล้านนา อำเภอเมือง

3. เทศกาลชมสวน (Flora Festival) อุทยาน
หลวงราชพฤกษ์ อำเภอเมือง

4. ประเพณีลอยกระทง ท่าเรือบ้านท่าตอน
อำเภอแม่เอย

5. ปอยหลู่สว่างาน (กฐิน) วัดเป็ยงหลวง
อำเภอเวียงแหง

6. ปอยปีไหม้ไทย วัดเป็ยงหลวง อำเภอเวียงแหง

เดือนธันวาคม

1. ประเพณีบูชาสี่ทิศ (งานเดือน 4) ศาลเจ้า
พ่อหลักเมือง แจ่งศรีภูมิ อำเภอเมือง

2. งานฤดูหนาวเชียงใหม่และงานกาชาด
ศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ อำเภอเมือง

อภิปรายผล

1. รูปแบบการแสดงศิลปวัฒนธรรมทั้ง 12 เดือนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์และแบ่งรูปแบบการจัดกิจกรรมใน 25 อำเภอเชียงใหม่และสามารถสรุปได้เป็นตามเดือนปฏิทินการท่องเที่ยวสามารถแบ่งจำนวน 73 กิจกรรมดังต่อไปนี้

1.1 รูปแบบการแสดงศิลปวัฒนธรรมทั้ง 12 เดือน

เดือนมกราคม สามารถแบ่งรูปแบบกิจกรรมได้จำนวน 6 กิจกรรมแบ่งได้เป็น 6 อำเภอโดยเป็นรูปแบบกิจกรรมประเพณีเฉพาะจำนวน 4 ประเพณี คือ

- 1) ประเพณีกินวอ
- 2) ประเพณีตานข้าวใหม่
- 3) ประเพณีปีใหม่ม้ง
- 4) ประเพณีบุญปอยเข้าสังข์

และ 1 เทศกาล คือ เทศกาลร่มบ่อสร้าง โดยสามารถจัดได้โดยในพื้นที่เท่านั้น และมี 1 เทศกาลที่มีลักษณะร่วมสามารถจัดได้ทุกพื้นที่ คือ เทศกาลตรุษจีน ไชน่าทาวน์

เดือนกุมภาพันธ์ สามารถแบ่งรูปแบบกิจกรรมได้ จำนวน 7 กิจกรรมแบ่งได้เป็น 6 อำเภอ 5 ประเพณี 2 มหกรรม โดยรูปแบบกิจกรรมประเพณีเฉพาะจำนวน 6 ประเพณีคือ

- 1) ประเพณีผูกข้อมือ
- 2) ประเพณียกย่องครูหมอไทย
- 3) ประเพณีกินวอ
- 4) ประเพณีของดีอำเภอแม่อาง
- 5) ประเพณีสงกรานต์ต๋อยเก้ง

และ 2 เทศกาล คือ 1) มหกรรมไม้ดอกไม้ประดับ 2) มหกรรมผ้าตีนจก และผลิตภัณฑ์ชนเผ่า โดยใน

เดือนกุมภาพันธ์เป็นรูปแบบการดำเนินกิจกรรมที่เน้นการจัดเฉพาะโดยเน้นที่รูปแบบสินค้าประเพณีเทศกาลท้องถิ่นเป็นหลักในการดำเนินกิจกรรม ประเพณีในรูปแบบของตนเอง

เดือนมีนาคม โดยในเดือนกุมภาพันธ์ สามารถแบ่งรูปแบบกิจกรรมได้จำนวน 5 กิจกรรม แบ่งได้เป็น 5 อำเภอ โดยรูปแบบกิจกรรมประเพณีเฉพาะจำนวน 5 ประเพณีคือ

- 1) ประเพณีหกเป็ง
- 2) ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุแสนไห
- 3) ประเพณีเตี้ยขึ้นดอยและสงฆ์น้ำพระพุทธรบาท สร้อย

4) ประเพณีสงฆ์น้ำพระพุทธรบาทแก้วข้าว โดยในเดือนมีนาคมเป็นรูปแบบการดำเนินกิจกรรมที่จัดเพื่อสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในแต่ละที่จึงถึงเป็นลักษณะเฉพาะในประเพณีในรูปแบบของเดือนมีนาคม

เดือนเมษายน สามารถแบ่งรูปแบบกิจกรรมได้จำนวน 12 กิจกรรม คือ 11 ประเพณี 1 พิธีกรรม แบ่งได้เป็น 8 อำเภอ โดยรูปแบบกิจกรรมประเพณีเฉพาะจำนวน 12 ประเพณีคือ

- 1) ประเพณีปีใหม่เมือง
- 2) ประเพณีสงกรานต์บ้านท่าตอน
- 3) ประเพณีสงกรานต์
- 4) ประเพณีสงฆ์น้ำพระพุทธรบาทแก้วข้าว
- 5) ประเพณีปอยทางน้ำ
- 6) ประเพณีบวชลูกแก้ว (ปอยส่องลง)
- 7) ประเพณีบั้งไฟบ้านแม่สาบ
- 8) ประเพณีแห่ไม้ค้ำโพธิ์
- 9) ประเพณีปอยส่องลง
- 10) ประเพณีปีใหม่เมืองใต้ฮ่อมเก้ายาง
- 11) ประเพณีกินขนมปาด

12) ประเพณีแห่ไม้ค้ำโพธิ์

และ 1 พิธีกรรมคือพิธีสักการะกู่เจ้านายฝ่ายเหนือ โดยในเดือนเมษายนเป็นรูปแบบการดำเนินกิจกรรมที่จัดเพื่อสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำจังหวัด อีกทั้งในแต่ละที่จึงถึงเป็นลักษณะเฉพาะในประเพณีในรูปแบบของตนเอง โดยในบางกิจกรรมยังจัดมีรูปแบบจัดเช่นเดียวกันในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่จึงถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะผสมผสานกัน

เดือนพฤษภาคม ในเดือนพฤษภาคมสามารถแบ่งรูปแบบกิจกรรมได้จำนวน 11 กิจกรรม คือ 10 ประเพณี 1 พิธีกรรม แบ่งได้เป็นอำเภอ 7 อำเภอ โดยรูปแบบกิจกรรมประเพณีเฉพาะจำนวน 10 ประเพณีคือ

- 1) ประเพณีเดินขึ้นดอยสุเทพ
- 2) ประเพณีบูชาเสาอินทขิล
- 3) ประเพณีสงฆ์น้ำพระปучะ
- 4) ประเพณีปอยเหลินหก
- 5) ประเพณีใส่ขันดอกเสาอินทขิลเมืองแกน
- 6) ประเพณีการถวายนมสดต้นศรีมหาโพธิ์
- 7) ประเพณีสงฆ์น้ำพระบรมธาตุดอยผาตั้ง
- 8) พิธีบวชป่าสีย์ชะตาแม่ น้ำแม่ลาย
- 9) ประเพณีสงฆ์น้ำพระนอนพุทธไสยาสน์
- 10) งานประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุ วัดพระธาตุ

ดอยน้อย ตำบลดอยหล่อ

และ 1 พิธีกรรม พิธีบวชป่าสีย์ชะตาแม่ น้ำแม่ลาย รูปแบบศิลปวัฒนธรรมของกิจกรรมเดือนพฤษภาคม ยังคงปรากฏรูปแบบคือทำจากความเชื่อและเป็นพุทธบูชาในศาสนาพุทธ และเกิดกิจกรรมที่มีลักษณะเฉพาะมีเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง อาทิ ประเพณีการถวายนมสดต้นศรีมหาโพธิ์

เดือนมิถุนายน ในเดือนมิถุนายน สามารถแบ่งรูปแบบกิจกรรมได้จำนวน 11 กิจกรรม คือ 7 ประเพณี

4 พิธีกรรม แบ่งได้เป็นอำเภอ 6 อำเภอ และมีหนึ่งกิจกรรมที่ปฏิบัติทุกอำเภอ และจำนวน 7 ประเพณี คือ

- 1) ประเพณีทำบุญเมืองเชียงใหม่
 - 2) ประเพณีบูชาบรรพทิศตรี
 - 3) ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุดอยนก
 - 4) ประเพณีเลี้ยงผีปู่ย่า
 - 5) ประเพณีสงฆ์น้ำพระบรมธาตุและกู่อัฐิครุบา
- เจ้าอินทจักรรักษา
- 6) ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุศรีจอมทอง
 - 7) ประเพณีสงฆ์น้ำพระเจ้าแสนทอง
- และ 4 พิธีกรรมได้แก่ 1) พิธีเลี้ยงดงปู่สะย่าสะ

2) พิธีกรรมพ่อนบวงสรวงบรรพทิศตรีอารักษ์หลวงเมืองเชียงใหม่ 3) ไหว้ครุบ้านเจ้าพ่อหม่อนหลักเมือง 4) งานแห่พระเจ้าเข้าเมือง โดยรูปแบบทุกกิจกรรมเป็นการดำเนินกิจกรรมจากรูปแบบวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นที่สืบต่อเนื่องกันมาเพื่อสักการะสิ่งที่ยึดเหนี่ยวของตนเอง

เดือนกรกฎาคม ในเดือนกรกฎาคม สามารถแบ่งรูปแบบกิจกรรมได้จำนวน 3 กิจกรรม และสามารถแบ่งได้เป็นอำเภอ 3 อำเภอ คือ

- 1) ปอยเข้าหว่า (เข้าพรรษา)
- 2) ขบวนแห่เทียนพรรษาบนหลังช้าง
- 3) ประเพณีสู้ขวัญควาย บ้านแม่ขนิลเหนือ

โดยกิจกรรมในเดือนนี้มีข้อแตกต่างและเหมือนกันคือในเรื่องของการทำเพื่อเป็นพุทธบูชาทางหลักพระพุทธศาสนาเป็นหลัก และตามประเพณีพื้นบ้านโดยมีการสานต่อในการจัดกิจกรรมในทุกปี

เดือนสิงหาคม ในเดือนสิงหาคม สามารถแบ่งรูปแบบกิจกรรมได้จำนวน 1 กิจกรรม 1 อำเภอ คือ ประเพณีไล่ชิงช้า ที่จะจัดขึ้นที่หมู่บ้านอาข่าห้วยศาลานั้น เป็นประเพณีที่มีลักษณะเฉพาะ มีการประกอบพิธีไล่ชิงช้า

ที่สมบูรณ์แบบตามประเพณีดั้งเดิมของชนเผ่าอาข่า เพื่อให้ลูกหลานและนักท่องเที่ยวทั่วไปได้รู้ถึงพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์

เดือนกันยายน ในเดือนกันยายน สามารถแบ่งรูปแบบกิจกรรมได้จำนวน 1 กิจกรรม 1 อำเภอคือ ประเพณีลอยพระอุปคุต นั้นเป็นประเพณี ของชาวไทยใหญ่ ในอำเภอแม่ฮ้อย จัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี ตามความเชื่อของล้านนาและชาวไทยใหญ่เชื่อกันว่า พระอุปคุตนั้นสิงสถิตอยู่ใต้แม่น้ำ หรือสะดือทะเล และมีอิทธิฤทธิ์มากมาย การลอยพระอุปคุตนั้นก็คือการบูชาท่าน และยังคงสืบทอดมาถึงปัจจุบัน

เดือนตุลาคม ในเดือนตุลาคม สามารถแบ่งรูปแบบกิจกรรมได้จำนวน 8 กิจกรรม คือ 7 ประเพณี 1 กิจกรรมและสามารถแบ่งได้เป็น 8 อำเภอ โดยประเพณีสามารถแบ่งได้คือ

- 1) ประเพณีตักบาตรวันเทโวโรหณะ
- 2) ประเพณีลอยปอยเทียน
- 3) ประเพณีตานสลากแบบล้านนาโบราณ
- 4) ปอยออกหว่า หลู่จองแข่งต่างปืด
- 5) ปอยสลาก ปอยเตน
- 6) ประเพณีทอดกฐินวัดบ้านเด่น
- 7) ประเพณีสลากภัต

และ 1 กิจกรรมคืองานมหรธรรของดีดอยหล่อ โดยรูปแบบกิจกรรมเป็นรูปแบบการดำเนินกิจกรรมที่จัดเพื่อสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในแต่ละที่จึงถือเป็นลักษณะเฉพาะในประเพณี รวมถึงการแสดงสินค้าของอำเภอในจังหวัดเชียงใหม่

เดือนพฤศจิกายน ในเดือนพฤศจิกายน สามารถแบ่งรูปแบบกิจกรรมได้จำนวน 6 กิจกรรม คือ 4 ประเพณี 2 กิจกรรม และสามารถแบ่งได้เป็น 4 อำเภอ โดยประเพณีสามารถแบ่งได้คือ

- 1) ประเพณียี่เป็งและลอยกระทง
- 2) ประเพณีลอยกระทง
- 3) ปอยหลู่สว่างกาน (กฐิน)
- 4) ปอยปีใหม่ไทย

และ 2 กิจกรรมคือ 1) งานแอ่วเฮือน เยือนพญา 2) เทศกาลชมสวน (Flora Festival) รูปแบบกิจกรรมในเดือนนี้ยังคงปรากฏรูปแบบเดิม คือดำเนินกิจกรรมที่จัดเพื่อสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์แต่ในเดือนพฤศจิกายนถือว่าเป็นเดือนที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมายังภาคเหนือมากที่สุด โดยเฉพาะประเพณียี่เป็งและลอยกระทงเป็นประเพณีที่ได้รับความสนใจมากที่สุด

เดือนธันวาคม ในเดือนธันวาคมสามารถแบ่งรูปแบบกิจกรรมได้จำนวน 3 กิจกรรม คือ 2 ประเพณี 1 กิจกรรม และสามารถแบ่งได้เป็น 2 อำเภอโดยรูปแบบกิจกรรมมีความแตกต่างกัน

1) ประเพณีบูชาสี่ทิศ (งานเดือน 4) เป็นประเพณีการสักการะศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวเชียงใหม่

2) งานฤดูหนาวเชียงใหม่และงานกาชาด เป็นการแสดงสินค้าอีกย้งรูปแบบกิจกรรมชนิดนี้ยังคงพบเห็นโดยทั่วไปในหลายจังหวัดในการแสดงสินค้า

3) งานสืบสานวัฒนธรรมประเพณีชนเผ่า เป็นรูปแบบกิจกรรมที่ผสมผสานวัฒนธรรม อัตลักษณ์ของชนเผ่าถือได้ว่าเป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมอย่างลงตัวและสมบูรณ์

1.2 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของประเพณีแต่ละท้องถิ่น ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาในครั้งนี้มีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษารูปแบบการแสดงศิลปวัฒนธรรมทั้ง 12 เดือน ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา

ของประเพณีแต่ละท้องถิ่น ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ มีรูปแบบการดำเนินกิจกรรมโดยมีลักษณะเด่น และลักษณะร่วมปรากฏผลวิจัยจากการลงพื้นที่พบว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมทางด้านประเพณีของมีรูปแบบการจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลายโดยนิยม จัดกันตามรูปแบบที่สืบทอดกันมาโดยสามารถวิเคราะห์ได้เป็น 2 ด้านดังต่อไปนี้

1.2.1 ประเพณีที่มีลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น

ในการดำเนินการเก็บข้อมูลสามารถแสดงข้อมูลในรูปแบบศิลปวัฒนธรรมของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในระยะเวลา 12 เดือนได้ คือ โดยรูปแบบกิจกรรมมีการจัดเป็นรูปแบบเฉพาะของตนเอง โดยไม่สามารถนำไปจัดที่พื้นที่อื่นหรือนอกพื้นที่ได้โดยจากสืบทอดทางด้านกฎหมายหรือความเชื่อในท้องถิ่นโดยรูปแบบการดำเนินการจัดกิจกรรมประเภทนี้จะมีชื่อเฉพาะของตนเองอันเกิดจากชื่อของหมู่บ้าน ตำบล หรืออำเภอ สถานที่ตั้งชื่อเฉพาะนั้น ๆ ที่ทำการจัดกิจกรรมและมีการจัดต่อเนื่องกันมาจนถึงในยุคปัจจุบัน

และรูปแบบกิจกรรมที่เกิดจากผลงาน สินค้า ผลผลิตในหมู่บ้าน ชุมชนโดยจัดในรูปแบบเทศกาลงานประจำเป็นเพื่อแสดงผลงานสินค้า และเป็นช่องทางการประชาสัมพันธ์ รูปแบบในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณีที่ถือว่าเป็นทุนทางวัฒนธรรมในหมู่บ้านอีกช่องทางหนึ่งที่จะสามารถยอดในอนาคตได้

1.2.2 ประเพณีที่มีลักษณะร่วมเฉพาะทางวัฒนธรรมทางความเชื่อ ศาสนา

เป็นรูปแบบการดำเนินกิจกรรมโดยยึดหลักตามความเชื่อทางศาสนาพุทธ เพราะในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่โดยส่วนใหญ่ถือศาสนาพุทธ และยังคงมีการปฏิบัติกิจวัตรเพื่อเป็นการดำรงพระพุทธศาสนา โดย

รูปแบบกิจกรรมมีความสอดคล้อง กับการปฏิบัติในเชิงพระพุทธศาสนา ตามวันสำคัญ ต่าง ๆ ตามปฏิทินไทย ที่ในแต่ละพื้นที่ยังคงจัดรูปแบบกิจกรรมของตนเอง แต่คงยึดหลักคติความเชื่อตามหลักของพระพุทธศาสนา จัดในรูปแบบเดียวกันเพื่อเป็นพุทธบูชาและการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย และการผสมผสานวัฒนธรรมระหว่างชาติพันธุ์ที่ใช้หลักในศาสนาพุทธ ถือว่าเป็นมิติทางวัฒนธรรมที่สามารถร้อยเรียงอย่างเป็นอย่างดี และสะท้อนออกมาในรูปแบบประเพณีเชิงประจักษ์ของพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยรูปแบบการดำเนินหรือ การจัดกิจกรรมมีการปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่องและพร้อมกันหลายพื้นที่ และสามารถพบเห็นในการจัดกิจกรรมได้พื้นที่จังหวัดอื่น ๆ เช่นกันแต่รูปแบบประเพณียังคงมีรากวัฒนธรรมอัตลักษณ์ของจังหวัดเชียงใหม่แฝงปรากฏอยู่ไม่ว่าจะเป็นช่วงเวลา เครื่องกายแต่ง อาหาร ภาษา โดยสิ่งเหล่านี้เป็นข้อที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นชนพื้นเมืองของชาวเชียงใหม่ที่มีข้อแตกต่างจากจังหวัดอื่น ๆ และสามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอนาคตได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

1) ในรูปแบบการดำเนินกิจกรรมตามปฏิทินการจัดกิจกรรมส่งเสริม มีปัญหาในเรื่องการดำเนินการเก็บข้อมูลเนื่องจากหากเลยช่วงเวลาในการดำเนินการจัดกิจกรรมจะไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ครบถ้วน ดังนั้นดำเนินการวิจัยจึงต้องวางแผนในการดำเนินการให้รอบครอบ เพื่อการเก็บข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์

2) การดำเนินการทำวิจัยควร มีการลงพื้นที่ซ้ำ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล แต่เนื่องด้วย

กิจกรรมเป็นไปตามรูปแบบจึงทำให้ไม่สามารถลงพื้นที่
ได้อีกครั้ง

กิตติกรรมประกาศ

บทความฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีด้วยการ
สนับสนุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ และคณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ภาควิชาดนตรีและ
ศิลปะการแสดง สาขาศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเชียงใหม่ และขอบคุณคณะผู้วิจัย และทีมผู้วิจัย
ที่ร่วมกันศึกษาอนุรักษ์และสร้างสรรค์ศาสตร์ด้าน
ศิลปะการแสดงและการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ที่เป็น
มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสืบไป

Reference

- Chiangmai Cultural Office. (2015).
Chiang Mai History. Retrieved
from https://www.mculture.go.th/chiangmai/ewt_news.php?nid=590
- Department of Culture Promotion. (2013).
Intangible Cultural Heritage. Bangkok,
Thailand: Ministry of Culture.
- Saithongkum, J. (2018). *Thai classical dance, Thai
Dance, drama, and Khon*.
Bangkok, Thailand: Nucha Publishing.
- Soonpongsri, K. (2013). *Aesthetics*. Bangkok,
Thailand: Chulalongkorn University Press.